

Nr 324.

Av herr **Vennerström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
utredning huru folkomröstningsinstitutet verkat i främmande länder m. m.

Det torde vara obestriddigt att, en verklig demokrati förutsätter att folket själft i vissa fall bör tillerkännas möjligheten att direkt göra sin vilja gällande genom en folkomröstning. Inom flera konstitutionella stater har kravet på folkomröstningen, antingen i form av referendum eller av initiativ, vunnit betydande terräng. Många såväl europeiska som utomeuropeiska stater hava infört folkomröstningsinstitutet i den ena eller andra formen. Särskilt är välbekant, att republiken Schweiz liksom nordamerikanska förbundsstater begagnat sig av folkomröstning vid särskilt viktiga frågors avgörande. Även i ett av våra grannländer, nämligen Danmark, har kravet på referendum lett till lagstiftningsresultat. Och i ett annat grannland, Norge, har folkomröstningsinstitutet tillfälligt blivit använt tvenne gånger, dels 1905 vid avgörande om statsskicket efter unionsbrytningen och dels 1919 vid avgörande av förbudsfrågan.

I den svenska riksdagen förelåg frågan om införande i våra grundlagar av folkomröstningsinstitutet senast till behandling vid 1919 års lagtima riksdag. En motion i denna riktning av herr Lindhagen rönt då ett sympatiskt mottagande av majoriteten inom konstitutionsutskottet. Utskottsmajoriteten förordade en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om allsidig utredning, huru folkomröstningsinstitutet verkat i främmande länder, och huruvida, i vilken utsträckning samt under vilka former och betingelser ifrågavarande institut måtte för viktiga frågor införas i vår författning. Andra kammaren biföll utskottsmajoritetens hemställan. Men i första kammaren nedvoterades förslaget med 46 röster mot 34. Starka skäl föreligga nu att förnya konstitutionsutskottets förslag.

Sedan denna frågas behandling föregående gång har tanken på folkomröstning som en grundlagsenlig metod att avgöra för svenska folket särskilt betydelsefulla frågor i hög grad aktualiserats. Till riksdagens handläggning föreligger en motion om en provisorisk folkomröstning för att inhämta folkets uttalande angående bibehållande eller avskaffande av det monarkiska statskicket. Kravet på en folkomröstning i samband med förbudsfrågans slutliga avgörande, när den kungliga nykterhetskommitténs länge väntade förbudsförslag äntligen föreligger, har höjts från olika håll. Såväl förbudsvänner som motståndare till förbudet synas vara rätt allmänt ense om att en folkomröstning bör komma till stånd. Socialdemokratiska arbetarepartiets kongress har nyligen uttalat sig i denna riktning. Nykterhetskommittén själv förutsätter efter vad som är allmänt bekant en folkomröstning i förbudsfrågan. I samband med framläggande av regeringsförslaget om anslutning till nationernas förbund har ävenledes tanken på folkomröstning framförts med betydande styrka från skilda politiska läger, såväl från vänstersocialistiskt håll som från högerhåll. Och ingen torde vilja bestrida, att denna fråga för hela Sveriges folk är av en sådan utomordentlig betydelse, att folket själft, som ytterst skall bära följderna av det fattade beslutet, även finge rätt att direkt giva sin mening till känna. Man kan sålunda fastslå, att kravet på folkomröstning är på olika områden på marsch framåt.

Med denna motivering hemställer jag i enlighet med konstitutionsutskottets förslag vid 1919 års lagtima riksdag,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t, anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning, huru folkomröstningsinstitutet verkat i främmande länder, och huruvida, i vilken utsträckning samt under vilka former och betingelser ifrågavarande institut må för viktiga frågor införas i vår författning, ävensom därefter för riksdagen framlägga förslag till de ändringar i grundlagen, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 20 februari 1920.

Ivar Vennerström.